

Förskolan och estetiken

- Hur pedagoger i förskolan resonerar kring estetisk verksamhet

Sofie Andersson

Helena Sävhage

**Examensarbete 10 p
Utbildningsvetenskap 41- 60 p
Läroprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Höstterminen 2006**

Arbetets art: Examensarbete 10 poäng, Lärarprogrammet

Titel: Förskolan och estetiken - Hur pedagoger i förskolan resonerar kring estetisk verksamhet

Engelsk titel: Preschool and the aesthetic – Preschool teachers' views about aesthetic activities

Sidantal: 30

Författare: Sofie Andersson och Helena Sävhave

Handledare: Marie-Helene Zimmerman-Nilsson

Examinator: Monica Lindgren

Datum: September 2007

Sammanfattning

Bakgrund: Estetisk verksamhet har en lång tradition inom den svenska förskolan. Där bedrivs ofta estetiskt arbete som ett verktyg i barns utveckling och lärande vilket vi tycker är av vikt. Vi har båda ett intresse i att arbeta med estetisk verksamhet i förskolan. Därför vill vi med den här studien undersöka hur pedagogerna resonerar kring estetisk verksamhet. Vi har haft som mål att få reda på vad pedagogerna vill uppnå med estetisk verksamhet. Hur de iordningställer och använder lokalerna samt hur de planerar och utvärderar verksamheten. Vi har även intresserat oss för i vilken utsträckning och på vilket sätt de utgår från läroplanen i arbetet.

Syfte: Syftet med studien är att undersöka hur pedagoger i förskolan resonerar kring det estetiska arbetet.

Metod: Vi har valt att genomföra en kvalitativ undersökning. För att få svar på våra frågeställningar intervjuades tio förskollärare/lärare på fem olika förskolor. För att förstärka studiens validitet inleddes varje intervjutillfälle med en observation av miljön. Vi intresserade oss för såväl inne som utemiljön.

Resultat: Pedagogerna lägger stor vikt vid det estetiska arbetet. Samtliga informanter bedriver estetisk verksamhet kontinuerligt, däremot skiljer de sig i vad de vill uppnå med aktiviteterna. Några uttryckte att de vill att barnen utvecklar sin sociala färdighet, medan andra talade om att barnen skulle få en upplevelse och genom det få använda sina sinnen. Det har även framkommit att lokaler och miljö spelar stor roll. Det finns en skillnad i hur pedagogerna väljer att tillrättalägga miljön och utnyttja lokalerna. Det har även framkommit att pedagogerna lade ner mer tid och arbete på planeringen av verksamheten än vad de gjorde med utvärderingen efter avslutad aktivitet. Detta trots att informanterna poängterade vikten av både planering och utvärdering.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Förskolans estetiska verksamhet i ett historiskt perspektiv	2
Forskningsbakgrund	4
Teoretiska utgångspunkter	6
Metod	7
Urval.....	7
Genomförande/ Dataproduktion.....	8
Bearbetning & Analys.....	8
Etiska ställningstaganden	9
Tillförlitlighet	9
Resultat	10
Barns utveckling och lärande	10
Den pedagogiska tyngdpunkten	13
Lokaler och miljöns betydelse.....	16
Läroplanen.....	19
Kulturbyråns betydelse.....	20
Sammanfattning från observation	21
Avslutande diskussion	22
Referenslista	
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Inledning

I förskolan ägnar man sig åt alla former av estetisk verksamhet. Det är något som vi finner intressant och viktigt att arbeta med. Utifrån syftet med vår studie undersöker vi hur pedagogerna på förskolan resonerar kring estetisk verksamhet. De frågeställningar vi utgår ifrån berör pedagogernas syn på barns utveckling och lärande när det gäller estetisk verksamhet, vilken betydelse lokaler och miljö har samt i vilken omfattning pedagogerna utgår ifrån läroplanen.

Man kan i läroplanen (Lpfö 98) läsa att förskolans uppdrag är att lägga grunden för ett livslångt lärande. Vidare står även att verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik. Förskolan ska också inspirera barnen att utforska omvärlden och där mötas av vuxna som kan se varje barns möjligheter. Vi anser att en förutsättning för att lyckas med det är att pedagogerna är medvetna och öppna för att använda olika uttrycksformer, för att som det beskrivs i läroplanen främja barns utveckling och lärande. Det här ligger till grund för varför vi intresserar oss för pedagogernas förhållningssätt till de estetiska uttrycksformerna.

Vår erfarenhet från vfu¹ är att barnen uppskattar att få använda sig av de olika estetiska uttrycksformerna. Genom att använda sig av bild och form, musik, drama, dans och rörelse utvecklar barnen en mängd olika förmågor. Mellberg (1993) menar att barnets förmåga att samordna sina sinnen och rörelser utvecklas genom dans och rörelse. Genom drama övar barnet upp sin förmåga att uttrycka sig och att samspeja med andra människor (Erbert & Rasmusson 1996). Hammershøj (1997) påpekar att barnen genom musiken stimulerar andning, stämband, förmågan att höra och återge toner, rytm, motorik, språk och fantasi. I bild och formaktiviteter ges barnet hjälp att få nya synintryck och att se samband (Campner & Persson 2000).

Hägglund och Lindström (2002) påpekar att de estetiska ämnena har ett värde i sig. De anser att musik och bild ger oss möjlighet att se samband i tillvaron och ger oss mening. De är inte bara till för att vara ett komplement till övriga ämnen i skolan. Det tycker vi även är intressant för pedagoger i förskolan. Även de behöver reflektera över varför de använder estetisk verksamhet.

I läroplanen (Lpfö 98) står det att förskolans mål är att sträva efter att utveckla barns förmåga att skapa och förmedla upplevelser genom olika uttrycksformer som bild och form, musik, drama och rörelse. Där nämns även lek som en uttrycksform. Vi är medvetna om att leken och de estetiska uttrycksformerna har mycket gemensamt. Däremot har vi valt att inte plocka ut och benämna leken som en av de estetiska uttrycksformerna. Vi menar att pedagogerna kan ha ett lekfullt förhållningssätt, där leken ingår i både bild och form, musik, drama, dans och rörelse. Paulsen (1994) påpekar att det finns ett samband mellan leken och de estetiska aktiviteterna. Hon menar att pedagogerna har möjlighet att berika leken genom att använda sig av de estetiska uttrycksformerna. I studien utgår vi inte från vår egen definition av begreppet estetik då vårt syfte är att undersöka hur pedagoger resonerar kring det. Vi är dock medvetna om att vår förförståelse av begreppet kan ha betydelse för utformningen av våra intervjufrågor och vid analysarbetet.

¹ Verksamhetsförlagd utbildning

Estetik är ett stort begrepp som kan tolkas på många olika sätt. Lindgren (2006) menar att det finns två sätt att beskriva begreppet estetik. Ett mediespecifikt perspektiv där man ser mer traditionellt, där knyts begreppet till de mer konstnärliga ämnena. Det andra perspektivet är medieneutralt, vilket innebär att man betraktar allt i omgivningen ur ett estetiskt perspektiv. Vi finner Lindgrens resonemang intressant då vi i vår studie undersöker pedagogers skilda sätt att resonera kring estetik.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur pedagoger i förskolan resonerar kring det estetiska arbetet.

Utifrån syftet kompletterar vi med följande frågeställningar.

- Hur förhåller pedagogen sig till barns utveckling och lärande i estetiskt arbete?
- Hur resonerar pedagogen kring miljön och lokalernas betydelse för att bedriva estetiskt arbete?
- Hur relaterar pedagogen det estetiska arbetet till läroplanen?

Förskolans estetiska verksamhet i ett historiskt perspektiv

Friedrich Fröbel, John Dewey, Ellen Key och Loris Malaguzzi är fyra viktiga visionärer som har påverkat hur förskolan idag arbetar med de estetiska uttrycksformernas utveckling. I nedanstående avsnitt presenterar vi dem med utgångspunkt från vår studies syfte.

Friedrich Fröbel – Att se på barnet som planta

Friedrich Fröbel (1782-1852) anses ha utvecklat det tänkande och det arbetssätt som än i dag präglar vår svenska förskola. Han betonade barns aktiva kunskapssökande och även lekens betydelse för dess inläring. Fröbel var kritisk till sin tids undervisningsmetod och upplägg. Han ansåg att ämnen inte får isoleras från varandra. Arbetet fick inte bli för mekaniskt och verksamheten skulle anpassas till varje enskilt barn. Frøbels filosofi resulterade senare i en metodbok. Där lades stor vikt vid verklighetsuppfattningar som därefter bearbetades. För att till exempel förtydliga begreppsinnläringen användes fingerlekar, rörelseramsor och sånglekar. I likhet med Lev Vygotskijs tankar ansåg även Fröbel det vara värdefullt för det enskilda barnets utveckling att vara tillsammans med andra barn. Detta skulle då tillföra barnen sociala färdigheter som gynnade dem på längre sikt. Fröbel hade tankar om att även grupplekarna skulle genomföras på så sätt att individen lyftes fram. Materialet för skapande verksamhet hämtades från naturen. Ett bra material skulle kunna användas av alla och vara utmanande och intressant både för barn och vuxna. Han delade in materialet i två delar, lekgåvor och aktivitetsmaterial. Barnets upplevelser av plantering och odling skulle förankras i sång och fingerlekar. Frøbels tanke var att skapa mångfald och variation i arbetssättet, han utvecklade en metodik där han lyfte fram kreativiteten hos barnen. Han delade in barnens skapande verksamhet i tre områden:

- Livsformer - möjligheter att bearbeta verkligheten.

- Skönhetsformer - här betonades estetisk stimulans, skapande och fantasi i den egna kulturen.
- Kunskapsformer - stimulering av språk, matematik och naturvetenskaplig begreppsutveckling.

Fröbel tyckte att den inneboende kreativa fantasin skulle komma till uttryck hos barnet. Han menade att den alltför utvecklade metodiken som rådde var förödande för barnets egen skapande förmåga (Wallström 1992).

John Dewey – learning by doing

John Dewey levde mellan åren 1859-1952. Han undervisade som lärare i Michigan, Chicago och i New York. 1930 slutade han att bedriva aktiv undervisning, men han fortsatte att skriva hela livet. Dewey har påverkat pedagogiken i svenska skolor, bland annat Ellen Key var inspirerad av hans idéer. Han ansåg att kropp och själ inte kan skiljas åt inte heller känsla och tanke. Han menade att de går in i varandra. Dewey påpekade även att estetiken är till för alla människor och inte bara ett fåtal. Han poängterade att det under hela livet finns möjlighet till estetiska upplevelser i det vardagliga livet (Sundin 2003).

Dewey har fått mycket uppmärksamhet för uttrycket learning by doing. Det har betydelsen att vi lär oss genom att göra. Dewey har dock poängterat att det inte räcker att göra saker för att lära sig, han ansåg att det även krävs att man har kunskap om hur man ska göra (Dewey 1997). Dewey påpekade att det är lärarens uppgift att finnas med och stödja eleverna i sitt lärande (Sundin 2003).

Ellen Key – skönheten i miljön

Ellen Key föddes i Kalmar 1849. Mellan åren 1903-1909 bodde hon i Italien, därefter flyttade hon till Sverige igen där hon levde till sin död 1926. Key var väldigt kritisk till skolan som hon menade tvingar barn att studera sådant som inte intresserade dem. Hon ansåg att barnen behövde en del grundkunskaper, men utöver dem så skulle barnen få studera det som intresserar dem. Hon menade att en bra lärare skulle utgå ifrån vad barnet intresserade sig för och undervisa utifrån det. Key var mer känd utanför Sveriges gränser, speciellt i Tyskland slog hennes pedagogiska tankar igenom. Men hennes tankar har även påverkat svensk förskola och skola genom Elsa Köhlers aktivitetspedagogik som utvecklades av den svenska pedagogen Ester Hermansson (Andersson 2001). Key ansåg att det är viktigt för barnen att vistas i en miljö som är vacker. Hon påpekade att det bör hänga konstverk på väggarna i skolan och att det bör vara barnens smak som avgör vilka konstverk som ska finnas. Hon ansåg även att det är viktigt att allt i skolsalen är vackert både till färg och till form. Om det är fula färger på väggar och bänkar i skolan så stör det utvecklingen av barnens skönhetsinne (Lengborn 2002).

Loris Malaguzzi – Ett barn har hundra språk

Reggio Emilia är en stad i Italien där det har vuxit fram ett nytt sätt att se på barn och deras utveckling och lärande. Där arbetade under många år en man som hette Loris Malaguzzi. Han var barnomsorgschef i Reggio Emilia och har haft stort inflytande vid utvecklingen av den speciella pedagogik som bedrivs där. Han menade att ett barn föds med hundra språk men att de blir berövade nittionio. I Reggio Emilia utgår pedagogerna från det som barnen visar intresse för. De arbetar mycket med att lyssna på barnen och ser dem som kompetenta. Genom dokumentation ser både barn och vuxna hur de utvecklas, då de hänger upp

dokumentationen på väggarna så att den blir synlig. Den hjälper dem att kunna gå tillbaka och se vad som har hänt tidigare och att kunna gå vidare i arbetet. Även miljön har stor betydelse i Reggio- Emiliapedagogiken. Materialet är placerat på ett sådant sätt att barnet ser det och kan ta fram det själva. Även möblerna är anpassade efter barnens ålder (Wallin 2003).

Malaguzzi menade att Reggio - Emiliapedagogiken kan bidra till att inspirera pedagoger och medverka till att de får ett nytt synsätt, däremot ansåg han att vi i Sverige inte kan kopiera deras sätt att arbeta. Vi har vår kultur och historia att förhålla oss till. Det är många förskolor i Sverige som har inspirerats av Reggio- Emiliapedagogiken och utvecklat den (Wallin 2003).

Forskningsbakgrund

I det närmaste sker en redogörelse för studiens forskningsbakgrund. Vi har utgått ifrån det Bendroth Karlsson, Lindgren och Skoog berör i sina respektive avhandlingar.

Bendroth Karlsson (1996) har i sin avhandling fokuserat på hur förskollärare och lärare arbetar med bild i förskolan och skolan. Genom observationer har hon studerat hur de leder barn i bildaktiviteter. Observationerna genomfördes på så sätt att hon videofilmade när pedagogerna bedrev planerad bildundervisning. Förutom observationer har hon även intervjuat pedagogerna. Hennes syfte med avhandlingen är att utreda hur barnen i förskolan och skolan vägleds inom det estetiska området. Hon har inte utgått från läroplaner eller vad lärarna säger att de vill med bildprojekten utan hon har fokuserat på vad som faktiskt händer. Det hon bland annat kommer fram till i sin avhandling är att pedagogens kunskap inom estetisk verksamhet har stor betydelse för hur bildundervisningen bedrivs. Hon anser att en aktivitet som förskolläraren/läraren i förväg benämner som en bildaktivitet i själva verket ofta utvecklas till någon annan aktivitet. I sin avhandling beskriver hon hur en förskollärare leder barnen i en vad läraren själv kallar bildaktivitet. Efter observation noterade Bendroth Karlsson att aktiviteten i själva verket utvecklades till att bli en övning i begreppsträning. Hon poängterar att om pedagogen har stor kunskap kan man vägleda barnen i bildskapande. Det gör att pedagogen även vågar improvisera undervisningen och inte är så låst vid sin planering.

Vi finner Bendroth Karlssons (1996) avhandling relevant för vår studie då även vi intresserar oss för det estetiska arbetet. Till skillnad från Bendroth Karlsson som enbart undersökt hur bildundervisningen bedrivs har vi istället intresserat oss för hur pedagogerna resonerar kring all estetisk verksamhet. Bendroth Karlssons avhandling utgår ifrån både förskola och grundskola medan vi enbart fokuserar på verksamheten i förskolan.

Skoog (1998) har undersökt hur fem förskollärare leder barn i bildaktiviteter. Skoog vill med sin studie visa på aktiviteternas syfte, innehåll och upplägg. Hon har även uppmärksammat förskollärarnas sätt att leda aktiviteterna.

I Skoogs resultat utkristalliseras ett mönster i förskollärares sätt att leda bildaktiviteter. Detta väljer hon att tolka som tre sätt att arbeta med bild. Det första mönstret väljer hon att kalla för ”trädgårdsmästaren”. Det förklaras genom att läraren inte har några krav på barnen och det är processen mer än produkten som är viktig. Syftet med aktiviteten är att barnen ska ha roligt och få använda materialet som de själva vill. Det andra mönstret har Skoog valt att benämna ”instruktören”. Här ligger då tyngdpunkten på att helt enkelt instruera och handleda barnen.

Lärarna förklarar mycket och de vill att barnen ska iaktta. De håller ordning, dirigerar och behåller hela tiden kontakten. Det tredje mönstret som Skoog har upptäckt är vad hon kallar för ”pedagogen”. Detta sätt att leda karaktäriseras av att lärarna hela tiden ställer frågor som stimulerar barnen till att tänka. De vill också att barnen ska minnas och föreställa sig, berätta och även experimentera. Det förekommer sällan att de lägger vikt vid att skapa ordning, utan istället hjälper och serverar de barnen mycket. Slutligen jämför Skoog dessa olika sätt att arbeta med bild och visar på fördelar och nackdelar (Skoog 1998).

Skoog (1998) påpekar att utifrån läroplanen (Lpfö 98) finns inget givet arbetssätt och därmed får pedagogiken olika utformning beroende på var man lägger tyngdpunkten. Hon menar att förskolan idag har olika inställning till det estetiska området och att man ofta arbetar med projekt med olika inriktningar.

Lindgren (2006) belyser i sin avhandling de olika myter och förgivettaganden som finns i skolan. Där uttrycks påståenden som att sjunga är roligt, alla bebisar är musikaliska och att alla människor är kreativa. Dessa exempel grundas på ett antagande om hur människan är och om livet. Man vill i skolan gärna använda dessa påståenden för att komma fram till de mål man vill nå med verksamheten.

Vi finner hennes resonemang intressant då hon belyser olika sätt att se på estetik som finns i skolan. Detta eftersom syftet med vår studie är att undersöka hur pedagoger resonerar kring estetik. Dock har vi valt att fokusera på verksamheten i förskolan.

Lindgren (2006) presenterar lärarnas konstruktion av legitimitet för estetisk verksamhet. Hon visar på fem olika aspekter lärarna använder sig av för att försvara sin verksamhet.

- **Kompensation.** Med kompensation menar Lindgren att det handlar om elevers behov, då specifikt elever med särskilda behov. I sin avhandling pekar Lindgren på tre sätt att tolka begreppet kompensation i undervisningen. Ett sätt är att lärarna menar att estetisk verksamhet inte är så koncentrationskrävande. Dels att dessa elever klarar det övriga skolarbetet bättre om de får mer estetisk verksamhet. Dessutom ses det som en kompensation för att de misslyckats i övrigt skolarbete.
- **Balans.** Lärarna uttrycker att det måste vara en balans mellan teoretisk och praktisk-estetisk verksamhet. Det gäller inte bara barn med speciella behov utan inkluderar alla barns behov. Man vill skapa någon slags balans under skoldagen, då man menar att flertalet av barnen är splittrade.
- **Lustfylld aktivitet.** Lärarna anser att barnen har behov av lustfyllda aktiviteter i skolan. De menar att barnen genom att ha roligt även utvecklas. De poängterar dock att barnen ibland måste ha mindre roligt för att uppskatta det roliga.
- **Fostran.** I avhandlingen beskrivs två sätt att se på fostran genom estetisk verksamhet. En aspekt är att musikundervisning kan leda till att eleverna lär sig samarbeta och anpassas till att bli ”bättre människor”. Den andra aspekten handlar om att fostra eleverna till att få ett bättre självförtroende och att våga.
- **Förstärkning.** Denna aspekt utgår från att ju fler ämnen som integreras i ett tema desto större kvalitet har undervisningen. Lärarna menar att genom att de använder sig av drama och musik kan underlätta exempelvis läsinläringen.

Teoretiska utgångspunkter

Här nedan presenteras de teoretiker vi har funnit av intresse för vår studie. Vi har dels utgått ifrån Sterns utvecklingsteori samt Vygotskijs syn på kreativitet.

Sterns utvecklingsteori

Daniel Stern är amerikansk psykiater, psykoanalytiker och spädbarnsforskare. Vi har använt oss av hans teori om barns självutveckling som utgångspunkt i vår studie.

Stern har med sin teori försökt dela in barnens utveckling i olika nivåer. Genom att de vuxna är medvetna om vilken nivå barnet befinner sig i så vet de hur de ska bemöta barnet. Han påpekar betydelsen av att barnet bekräftas genom kommunikation med andra. Teorin bygger på att försöka få oss vuxna att se på världen med barnets ögon. I dagens samhälle betonas det kompetenta barnet. Forskare har visat på att barnet redan från födelsen är nyfiket och kontaktsökande. Stern påpekar att spädbarnet från första stund vet att det är en egen person som skiljer sig från omgivningen. Det menar han är anledningen till att det redan vid mycket späd ålder intensivt samspekar med omgivningen (Brodin & Hylander 1998).

Stern har i sin teori lagt ihop två olika sätt att studera spädbarns utveckling. Han intresserar sig för det som sker inne i barnet, det som syns på utsidan, det barnet gör och hur det kommunicerar med omgivningen. Hans teori utgår från att vår utveckling styrs av arv, miljö, biologi och psykologi. Allt samspekar med varandra (Brodin & Hylander 1998).

Stern menar att barnet redan från födseln har en känsla av själv, han anser även att olika känslor av själv tillkommer under de första 3-4 åren. Stern menar att det finns fem olika känslor av själv. Dessa benämns som det begynnande självet som barnet vid födseln relaterar i. Kärnsjälvet som uppkommer vid tre månaders ålder. Det subjektiva självet, vilket inträder när barnet är åtta månader. Det verbala självet från femton månader och slutligen det berättande självet som infaller när barnet är tre och ett halvt år. Stern poängterar att tidigare känslor av själv inte försvinner utan de finns kvar och utvecklas parallellt med de nya under hela livet. Vidare anser Stern att de som umgås med barnet förändrar sitt sätt att bemöta barnet när det går in i en ny känsla av själv (Brodin & Hylander 1998).

Vygotskij- synen på kreativitet

Lev S Vygotskij (1896-1934) brukar man presentera som den viktigaste nytänkaren i sovjetisk psykologi. Han jämförs för sitt bidrag inom psykologin med klassiker som Freud och Piaget. Han utvecklade en kulturhistorisk dialektisk teori efter att kritiskt granskat västpsykologins idealistiska teorier.

Vygotskij anser till skillnad mot många andra teorier kring kreativitet att alla människor är kreativa, även det lilla barnet. Vygotskij kallar den kreativa förmågan för fantasi, där verklighet och fantasi inte står i motsats till varandra. Fantasi menar Vygotskij är en medvetandeform, en kombinationsförmåga som hör ihop med verkligheten på skilda sätt. Han menar att ju rikare verkligheten ter sig desto större möjligheter till fantasi och tvärtom. Genom fantasin tolkar vi in känslor och erfarenheter. Vidare menar Vygotskij att själva fantasiprocessen är en tolkningsprocess vilket innehåller ett komplicerat system av vad han

benämner som förvandlingar, omgrupperingar, särskiljanden, krympningar och överdrifter. När Vygotskij talar om sambandet mellan fantasi och verklighet säger han att den första formen är att alla slags skapelser av fantasin alltid kommer ur den egna verkligheten och bygger på människans tidigare erfarenheter. Vygotskij återkommer ideligen till att man i barns skapande utveckling måste utmana barnet så att de fortsätter till ett annat stadium i sitt skapande. I denna utveckling är en dialog med vuxna en nödvändighet för att inläring ska ske. Vygotskij anser det viktigt att inte glömma grundregeln när man talar om barns skapande, nämligen att värdet ligger i processen och inte i resultatet i sig. Han påpekar att det viktiga är att barnen sysslar med skapande, inte att de skapar något (Vygotskij 1995).

Vygotskij talar om den proximala utvecklingszonen och med det betonar han vikten av interaktion med andra barn, som har kommit längre i sin utveckling, samt med vuxna. För att på så sätt komma vidare i sin utveckling (Bendroth Karlsson 1996).

Metod

Vi har valt att göra en undersökning där vi har använt oss av en kvalitativ forskningsintervju. Kvale (1997) påpekar att den kvalitativa forskningsintervjun är fokuserad. Detta innebär att den varken är helt fri från styrning men inte heller utgår från standardiserade frågor. Utifrån vår studies syfte som är att undersöka hur pedagogerna resonerar kring estetisk verksamhet valde vi att använda oss av frågor som vi i förväg förberett (se bilaga 2). Dock försökte vi utforma frågorna på så sätt att pedagogerna gavs utrymme att ge oss svar av berättande karaktär. Kvale (1997) menar att den kvalitativa forskningsintervjun underlättar för intervjuaren att förstå ämnet ur informantens perspektiv. Vi fann den kvalitativa forskningsintervjun mest relevant för att nå målet med vårt syfte. Med detta som utgångspunkt har vi genomfört intervjuerna.

Urval

Vi har intervjuat tio förskollärare på fem olika förskolor. Vi menar att även om de arbetar på samma förskola så kan de ha ett individuellt förhållningssätt till det estetiska arbetet.

Vi har valt att intervjua förskollärare som arbetar i Trollhättans Stad. Vi tyckte att det var intressant eftersom förskolorna i Trollhättans Stad har ett samarbete med Kulturbyrån. Kulturbyrån är en administrativ och samordnande verksamhet som rör barn och ungdomskulturverksamhet. Den riktar sig till barn mellan noll och sexton år. De vänder sig främst till förskola och grundskola. Kulturbyråns syfte är att alla barn i Trollhättans Stad ska bli erbjudna att få delta och uppleva olika estetiska uttrycksformer. Som till exempel dans, musik, rytmik, drama, teater, bild, form, film och litteratur (Trollhättans Stad 2005). Alla förskolor har möjlighet att önska vilken typ av estetisk verksamhet som de vill prova på. På Kulturbyrån finns det kulturpedagoger inom olika konstformer som arbetar både med barngruppen och handleder pedagogerna ute i verksamheten så att de får inspiration till att arbeta vidare med det estetiska arbetet.

Eftersom det är förskollärarna som ansvarar för det pedagogiska arbetet och det är vår kommande yrkesroll så intresserar det oss. Det förskolor vi tittat på har varierat i storlek och när de byggdes. Vi har intervjuat förskollärare som arbetar på småbarn 1-3 år, syskon 3-5 år samt 1-5 årsavdelningar. Detta för att få en så varierad bild av verksamheten som möjligt.

Vi har försökt få en spridning på när förskollärarna gick sin utbildning och var i landet, detta för att vi tror att det kan ha betydelse för hur de tänker kring det estetiska arbetet. Det hade varit intressant att genomföra studien i en stad som inte samarbetar med Kulturbyrån eller annan liknande verksamhet. Men inom ramen för en C- uppsats storlek begränsade vi oss till en stad.

Vi har valt att titta på skillnaden mellan landsbygd och innerstad, där vi varit på förskolor i olika stadsdelar. I vissa områden bor de flesta barnen i hyreslägenhet medan andra områden består av villor. På en del förskolor finns det barn vars föräldrar är födda och uppvuxna i Sverige i motsats till de invandrartäta områdena där det bor människor med många olika kulturer. Vi anser att det kan ha betydelse för hur pedagogerna arbetar med och planerar det estetiska arbetet. Utifrån vår studies syfte vill vi försöka få med så många aspekter som möjligt som kan ha betydelse för hur pedagogerna resonerar.

Genomförande/ Dataproduktion

Vi kontaktade våra informanter genom att ringa och fråga om de ville bli intervjuade. Efter att kortfattat berättat vårt syfte med studien, påpekade vi att allt material skulle behandlas konfidentiellt. Vi informerade om att vi tänkte spela in intervjuerna och att vi hade beräknat att det skulle ta omkring 30 minuter. Samtliga var positiva till att delta. För att ge informanterna möjlighet att nå oss vid eventuella frågor skickade vi ut ett missiv (se bilaga 1). Den innehöll bland annat våra mailadresser och telefonnummer.

Före intervjuerna besökte vi de olika förskolorna för att boka tid. Intervjuerna genomfördes på respektive förskola. Detta var mest praktiskt eftersom vi även observerade miljön. Det var även fördelaktigt för pedagogerna som har svårt att lämna verksamheten.

Vi spelade in intervjuerna för att försäkra oss om att få med allt som sades. Vi medverkade båda två. En höll i intervjun medan den andra antecknade sådant som kroppsspråk och mimik. För att undvika att informanten skulle känna sig utsatt så valde vi att låta den som inte höll i intervjun hålla en låg profil. Intervjuerna tog ungefär så lång tid som vi hade beräknat, alltså cirka 30 minuter beroende på hur utförliga svar vi fick.

Bearbetning & Analys

Efter genomförd datainsamling bearbetades materialet. Vi började med att lyssna igenom de inspelade intervjuerna. Därefter skrev vi ut intervjuerna så noggrant som möjligt. Efter att vi läst igenom samtliga intervjuer ett flertal gånger, upptäcktes vissa återkommande teman i utsagorna. Utifrån dessa bildades fyra rubriker, vilka vi utgick ifrån vid den fortsatta analysen. Kvale (1997) beskriver en hermeneutisk texttolkning som att man plockar ut delar ur en text och gör vissa tolkningar för att sedan föra in texten och åter titta på helheten. Det genomförs för att komma så nära en giltig enhetlig mening som möjligt. På liknande sätt gjorde vi i vår tolkning av de olika delarna i intervjun. På detta sätt är vår studie inspirerad av hermeneutiken.

Kvale (1997) menar att fenomenografin ägnar sig åt att beskriva våra föreställningar. Detta har vi utgått ifrån då vi har valt att fokusera på det informanterna beskriver om den estetiska verksamheten på förskolorna. Fenomenografin är ett sätt man kan använda sig av vid analys av forskningsfrågor. Fenomenografi innebär att fenomenet beskrivs utifrån hur informanten

betraktar det. Det betyder även att man beskriver variationen i informanternas svar (Marton & Booth 2000). På ett övergripande plan är vi inspirerade av fenomenografin då det vid analysen av intervjuerna framträdde variationer i svaren som vi valde att ta fasta på.

Etiska ställningstaganden

Vi inleder med Grens (2001) beskrivning om vad etik är. Detta för att vi anser att hon har berört de viktigaste aspekterna av begreppet etik. Gren anser att etiken är när vi reflekterar över våra handlingar, varför vi resonerar på ett visst sätt och vilka värden som styr oss.

I vår studie har vi utgått ifrån det Kvale (1997) beskriver som viktiga etiska frågor vid en intervjuundersökning. Han påpekar att intervjuaren ska ha fått informerat samtycke från dem som ska ingå i studien. Det är även viktigt att informera de som berörs att deras svar kommer behandlas konfidentiellt. Slutligen ska man försäkra sig om att informanterna inte får några negativa konsekvenser av att vara med i studien. Vi har som vi skrev tidigare försäkrat oss om att vi har informanternas samtycke till att vara med i studien. Vi har även meddelat dem att allt de säger kommer att behandlas konfidentiellt, vi skriver inte ut namn på vare sig personer eller förskolor. Därför används fingerade namn på informanterna vid analysen av intervjuerna. Däremot har vi varit tvungna att skriva med är att det är förskolor i Trollhättans Stad som är med i undersökningen. Anledningen till det är att Trollhättan Stads alla förskolor erbjuds ett samarbete med Kulturbyrån.

Kvale (1997) menar att det är viktigt att tänka på det etiska perspektivet under hela arbetet. Det är inte bara vid den första kontakten med informanten och vid intervjun som man måste tänka etiskt. Hela arbetet ska genomsyras av det. Både vid utskriften och vid analysen av studien måste den som genomför studien tänka på att ingen av informanterna kommer till skada. Detta är något vi har för avsikt att utgå ifrån i vår studie.

Tillförlitlighet

Validitet innebär enligt Kvale (1997) att en studie undersöker det som avsetts. Det har vi försökt eftersträva på det sätt som nedan beskrivs.

Larsson (Starrin & Svensson 1994) hänvisar till begreppet triangulering. Med det menar han att man i en empirisk studie använder sig av flera källor för att på så sätt försäkra sig om att studien håller en hög validitet. Han påpekar begreppet tekniktriangulering som innebär att man kan använda sig av både intervjuer och observationer. För att styrka validiteten på vår studie har vi valt att som komplement till intervjuerna även observera den estetiska miljön på förskolorna. Vi tittade på hur de använder rummen och även hur de möblerar för att kunna bedriva det estetiska arbetet. Till exempel observerade vi om det finns målarrum, musikrum, plats för dramalek etc. Vi noterade hur materialet var placerat, om det var tillgängligt för barnen och lättöverskådligt. Observationen innefattade även att se på hur pedagogerna hade valt att använda utemiljön.

Vår studie avser att undersöka hur pedagoger i förskolan resonerar kring estetisk verksamhet. För att befästa vår studies tillförlitlighet har vi försökt hålla oss objektiva till empirin. Dock är vi medvetna om att analysen kan färgas av vår förförståelse. Kvale (1997) menar att den kvalitativa forskaren har svårt att vara helt objektiv då det är människor som tolkar resultaten.

Vi inser att vi genom att enbart intervjua tio pedagoger inte kan generalisera våra resultat på alla landets förskolor.

Resultat

I detta kapitel redovisas studiens resultat. Redovisningen innebär att kapitlet är strukturerat utifrån frågeområdena. Det framkom fyra teman vid resultatet av analysen, vilka vi benämner barns utveckling och lärande, den pedagogiska tyngdpunkten, lokaler och miljöns betydelse samt användandet av läroplanen. I dessa teman förutom temat om läroplanen ingår underrubriker vilka vi nedan presenterar. Dessutom varvas detta med sammanfattning och diskussion där respektive rubrik sammanfattas och där innehållet relateras till litteratur.

- Barns utveckling och lärande
 - Att använda sina sinnen, upplevelse
 - Bygga upp självförtroendet
 - Social färdighet
- Den pedagogiska tyngdpunkten
 - Individ eller grupp
 - Utvärdering av det estetiska arbetet
- Miljö och lokalers betydelse
 - Tillrättaläggande av material
 - Betydelsen av funktionella lokaler
 - Möblering av lokaler
- Läroplanen

Barns utveckling och lärande

Pedagogerna i vår studie lägger olika vikt vid vad de vill att barn ska utveckla och lära när de bedriver estetisk verksamhet.

Bygga upp självförtroendet

Under intervjuerna påpekade vissa av pedagogerna att de har som målsättning att barnen ska bygga upp sitt självförtroende. Detta är något som Rebecka poängterar. Hon talar om självförtroende där hon menar att barnen ska finna styrka att våga vara sig själva, tro på sig själva och våga delta.

De ska tro på sig själva, och våga uppträda inför andra eller bara vara sig själva. Våga delta. Att tillåta sig själv, det handlar om självförtroende. (Rebecka)

Rebecka och Kristina uttrycker att ett mål med estetisk verksamhet är att barnen vågar agera inför varandra. Kristina nämner som exempel att barnen kan sjunga en sång för sina kompisar.

De ska kunna själva. De ska ju lyftas och stärkas. De ska känna att det som de gör duger. Att de t.ex. vågar gå fram och sjunga en sång för sina kompisar. (Kristina)

Elisabet anser att den estetiska verksamheten ska lyfta och stärka barnen, så att de ser att de kan själva. Det uppnår pedagogerna genom att presentera många olika uttrycksformer för barnen. Elisabet vill att barnen ska få möjlighet att upptäcka den variation som ryms inom ramen för estetisk verksamhet.

De ska få uttrycka så mycket som möjligt med så många medel som möjligt. (Elisabet)

Att använda sina sinnen, upplevelse

Marie poängterar att barnen ska få använda så många sinnen som möjligt. Hon vill att de ska få uppleva vad som händer när de skapar med färg och arbetar med händerna. Marie menar även att barnen genom musik och rytmik får en sinnlig upplevelse, eftersom barnen då upptäcker vad som händer när de använder kroppen på olika sätt.

Att få använda så många av sina sinnen som möjligt. Uppleva vad som händer när du skapar med färg. Att få röra dig till musik, rytmik. (Marie)

Linda anser att barnen vid estetisk verksamhet lär sig med sin kropp och sina sinnen. Hon nämner att pedagogerna kan se att barnen njuter när de genomför estetiska aktiviteter. Av detta kan vi dra slutsatsen att hon menar att barnen utvecklas genom denna verksamhetsform.

Att de upplever någonting med sin kropp och sina sinnen. (Linda)

Camilla säger att hon i första hand vill att barnen ska utveckla sin fantasi. Hon menar att det är viktigt för barnens utveckling att känna att det inte kan bli fel på något sätt. Med det anser hon att barnen ska känna att det är deras eget intresse som styr verksamheten. Hon upplever att de är de vuxna som ofta planerar vad de ska göra för aktivitet, det tror hon är hämmande för utvecklingen av barnens fantasi.

Att de ska känna att det är de som styr, att det inte finns något rätt eller fel. Det är deras fantasi som ska utvecklas. (Camilla)

Aspekten att ”ha roligt” har placerats under rubriken som berör sinne, upplevelse eftersom vi anser att de i det här sammanhanget hör ihop. Detta eftersom informanterna uttrycker att upplevelsen genom sinnen kopplas samman med något lustfyllt och att barnen har roligt. Ylva fokuserar på att barnen i första hand ska ha roligt när de bedriver estetisk verksamhet. Hon menar att man med estetisk verksamhet får barnen att utveckla även andra kompetenser än de estetiska. Hon nämner till exempel att barnen kan lära sig matematik genom att sjunga och använda sig av instrument. Hon återknyter dock till att det absolut viktigaste målet är att barnen ska ha roligt.

För det första, det viktigaste tycker jag är att de ska ha roligt. Det att man har roligt, då kommer ju matematik och språket och alltihopa in, men det viktigaste är att de ska ha kul. Det är det absolut. (Ylva)

Social färdighet

För flera av pedagogerna är målet med estetisk verksamhet att barnen ska utveckla sin förmåga till samspel med andra. Jessica berättar att de brukar använda sig av sagor som temaarbete på förskolan. Sagorna utgår nästan alltid från ett budskap som handlar om hur man ska vara mot sina medmänniskor. Med detta vill Jessica att barnen ska utveckla social kompetens.

När vi väljer de där sagorna som vi arbetar med så är det ju nästan alltid att det är ett budskap som handlar om vänskap, och att man duger som man är, ja social kompetens över huvud taget. (Jessica)

Hon berättar även att de varje dag har en speciell aktivitet för de äldsta barnen på förskolan. Vid denna aktivitet använder de sig ofta av estetisk verksamhet för att stärka barnens gruppkänsla inför överflytt till förskoleklass.

Ibland kanske de gör en målning tillsammans för att öva samarbete och färg och form på samma gång. (Jessica)

Eva menar att det främsta målet med estetisk verksamhet är social färdighet. Hon vill lära dem att det lönar sig att hjälpa varandra. Hon talar mycket om att man kommer långt genom att vara en god kamrat.

Det sociala tycker jag är viktigast. Att de känner att det lönar sig att hjälpa varandra. Att man kommer långt med det, att vara en god kamrat. (Eva)

Sammanfattning och diskussion

Vi har upptäckt tydliga skillnader i hur man som pedagog resonerar kring vad barnen ska lära och utveckla när de arbetar med estetisk verksamhet på förskolan. För att skillnaden i informanternas uttalande ska framträda tydligare inleder vi med att beskriva vad flertalet av informanterna uttryckte. Därefter beskriver vi de skillnader som framkom.

Flertalet av våra informanter svarade att det viktigaste barnen ska lära sig är att utveckla ett bra självförtroende. De påtalade att barnen ska våga försöka, våga uppträda och känna tillit både till sig själva och till varandra. Förskolan har en viktig uppgift när det gäller att bygga upp barnens självförtroende. Det är av vikt att de blir bemötta med respekt och får möjlighet att pröva sina egna tankar och teorier (Skolverket 1998). En annan tydlig aspekt i svaren var att barnen ska utveckla och använda sina sinnen. En av pedagogerna påpekar att när barnen får använda alla sina sinnen så utvecklas deras fantasi. Abildtrup, A. Rathe och J. Rathe (1997) påtalar att det är väsentligt att fantasin hålls vid liv och utvecklas eftersom den har stor betydelse för barns sätt att lära.

En av informanterna skiljer sig tydligt ifrån de andra när hon uttrycker att de viktigaste är att barnen har roligt. Hennes syfte med estetiskt arbete är tydligt, hon anser att det främsta målet är att barnen ska tycka att det är roligt. Wallin (2003) påpekar att man inom förskolan av tradition har ansett att det ska vara roligt och fritt medan skolan fokuserar mer på lärande och allvar.

Ytterligare en aspekt som framträdde under analysarbetet var att pedagogerna tyckte att social färdighet är ett av målen med estetisk verksamhet. Genom att de använder sig av olika slags aktiviteter vill man åstadkomma ett gott socialt klimat mellan barnen och på så sätt få en barngrupp som kan samarbeta. Campner och Persson (2000) poängterar barngruppens betydelse för att barnen ska lära sig samspela med varandra. De menar att barnen genom att öva social färdighet i förskolan lägger grunden till att förstå de gemensamma värderingarna som finns i ett demokratiskt samhälle.

Den pedagogiska tyngdpunkten

Här redogörs för hur pedagogerna resonerar kring individ och grupp. Vi har utgått ifrån om de planerar det estetiska arbetet efter det enskilda barnet eller om det är gruppens behov som dominerar. Den andra punkten berör om huruvida pedagogerna använder sig av utvärdering i sin verksamhet. De handlar om både muntlig och skriftlig utvärdering.

Individ och/eller grupp

Flertalet informanter ansåg att både barngruppen och den enskilda individen i lika stor utsträckning låg till grund vid planeringen av verksamheten. Rebecka, Linda och Therese nämner alla tre att de planerar efter barngruppen men att de ändå ser varje barns speciella behov och tar hänsyn till det vid planering. Rebecka poängterar att de delar in barnen i olika grupper beroende på behov och intresse hos barnen. Det gör de för att de ska nå alla barn med speciella behov och för att tillgodose allas önskemål.

Det är kombinerat för man vill nå alla barn med speciella behov och även alla önskemål, men även att det ska funka i hela barngruppen. (Rebecka)

Både och. Vi planerar nog för hela gruppen men kan anpassa det att man ser det enskilda barnets behov ändå. Man försöker väva in det i arbetet med hela gruppen. (Linda)

På liknande sätt arbetar Therese. Även hon menar att de tänker på det enskilda barnets behov och sedan försöker de få det att stämma överens med hela barngruppen.

Man tänker både på individen, vad den behöver sedan får man försöka få ihop det till hela gruppen. Det kanske är en individ som behöver till exempel dramatisera mer och då får ju hela gruppen vara med naturligtvis. (Therese)

Här nedan presenteras de åsikter som pekar på att pedagogerna i större utsträckning utgår ifrån individen vid planering.

Kristina påpekar att det är det enskilda barnets behov som styr verksamheten. Hon berättar om en pojke på fyra år som inte ritade över huvud taget, han ville inte heller vara med vid sångsamlingarna. Då diskuterade de hur de skulle få honom mer delaktig i sina aktiviteter. Hon menar att man genom uppmärksamhet får de barnen att vilja vara med och då får man till slut en fungerande barngrupp. Kristina poängterar vikten av att de försiktiga och tysta barnen inte glöms bort.

Man pratar nog mest om det enskilda barnet faktiskt. Dom som tar för sig får ju mycket alltså, det är de tysta barnen man måste puffa på. (Kristina)

Även Elisabet utgår ifrån det enskilda barnet vid planering av verksamheten. De delar in barnen i grupper om cirka fyra till fem barn. Vid sammansättningen av grupperna tar de hänsyn till vad barnen behöver och hur mycket de vågar. De utgår även ifrån barnens olika personligheter för att på så sätt tillgodose alla barns behov.

Vi delar ju upp dem i grupper, och så tittar vi ju på det enskilda barnet. Vad är det som det behöver? Det är ju lite olika hur de vågar och hur de är. (Elisabet)

En av informanterna skiljer sig från de övriga då hon anser att det är barngruppens behov som i första hand ska beaktas. Jessica uttrycker att det i första hand är barngruppens behov som styr. Hon beskriver att de vid val av temaarbete tittar på hela gruppens behov. Där lägger de stor vikt vid att arbeta med samarbete och vänskap för att på så sätt få en fungerande barngrupp.

Det är ju barngruppen. Sedan kan det ju vara enskilda barn man behöver stötta på speciella sätt. Men rent allmänt är det barngruppen som man utgår ifrån. (Jessica)

Utvärdering av det estetiska arbetet

Större delen av informanterna uttryckte att utvärderingen var svår att hinna med. Den kommer sist i arbetet och blir därför något eftersatt.

Camilla uttrycker att det är svårt att hinna med utvärderingen. Hon jämför med när hon gick sin utbildning där man poängterade att utvärdering är en viktig del av det pedagogiska arbetet i förskolan. Därför upplever hon frustration över att det inte blir utvärderat i så stor utsträckning som hon skulle önska.

Det är tyvärr så med utvärderingen, det är så hemskt egentligen för det är så mycket fokus på det när man går utbildningen, och sedan när man jobbar så är det verkligen fullt upp. (Camilla)

Eva påpekar att de utvärderar när det finns tid för det. Därmed medger hon att det inte alltid blir gjort. Hon menar att utvärderingen kommer sist i arbetet och därför är svår att hinna med. Hon uttrycker att det är en prioriteringsfråga och menar att de väljer barnen framför utvärderingen. Av detta kan vi dra slutsatsen att pedagogerna ofta skyller på tidsbrist när det gäller att hinna med den skriftliga utvärderingen.

Ja, det gör vi. Men det är ju det som tar stryk, som vi inte hinner, så är det tyvärr. För det är det som kommer sist och då tar vi barnen istället före. Det är en avvägningsfråga. Barnen är viktigare, samtidigt ska vi ju hinna det andra också. (Eva)

Marie talar om att de har svårt att hinna med utvärderingen i det vardagliga arbetet. Hon påtalar att de på hennes förskola endast gör en omfattande årlig utvärdering där man ser på helheten i verksamheten.

Det är vi väldigt dåliga på faktiskt. Vi utvärderar ju när vi sitter på våra planeringsdagar. Helheten om man säger, verksamheten, men just enskilda aktiviteter är vi jättedåliga på. Det ska jag erkänna. (Marie)

På förskolan där Kristina arbetar förekommer sällan någon utvärdering. På grund av tidsbrist rinner mycket ut i sanden menar hon, och påpekar att de som arbetar inom förskolan ofta är dåliga på att utvärdera.

Jag tror inte de har gjort några utvärderingar här utan det är tyvärr mycket som rinner ut i sanden. Det är vi inom förskolan dåliga på. Det kommer inte ner på papper, tyvärr så gör man mycket muntligt eller så gör man det inte alls. (Kristina)

Två av informanterna skiljer sig ifrån de övriga då de skriftligt utvärderar verksamheten regelbundet.

Elisabet poängterar att de har ett väl inarbetat sätt att arbeta med den skriftliga utvärderingen. Alla i arbetslaget sitter tillsammans efter varje planerad aktivitet och gör en skriftlig utvärdering. Vid den går de igenom om det blev som de hade tänkt och om de har uppfyllt de mål de hade med verksamheten.

Ja, vi skriver efter varje gång, där vi har skrivit vad vi har tänkt att göra och vad det blev av det. (Elisabet)

Ylva berättar att de vid sin veckoplanering avsätter tid till att gå igenom föregående veckas aktiviteter. Ylva betonar vikten av att de gör utvärderingen i nära anslutning till aktiviteten. Hon menar att om man väntar för länge så är det lätt att små och viktiga detaljer glöms bort. Genom att de kontinuerligt arbetar på detta sätt blir utvärderingen inte så omfattande och tidskrävande.

Ja, vi försöker att utvärdera varje vecka på vår veckoplanering. Då tittar vi på om vi har genomfört det vi planerat och så skriver vi ner det. Väntar man för länge så glömmar man så det är bra att utvärdera så fort som möjligt. (Ylva)

Sammanfattning och diskussion

Johansson och Pramling Samuelsson (2003) diskuterar utifrån pedagogernas dilemma när det gäller vad som ska styra vid planeringen av verksamheten. De menar att det är något som ständigt diskuteras i förskolan och påpekar att det varierar beroende på situationen. Ibland måste det enskilda barnets behov styra och andra gånger är det barngruppen. De poängterar dock att nyare forskning pekar på att gruppens gemensamma lärande är viktigt för det enskilda barnets utveckling och kan bli en resurs för varje barns lärande.

Vid granskningen av intervjuerna märktes en tydlig skillnad i informanternas svar angående huruvida de utgick från individen eller hela barngruppen vid planeringen av det estetiska arbetet. De flesta av pedagogerna gav liknande svar där den dominerande åsikten var att de i lika stor utsträckning utgick från både individen och gruppen. Några uttryckte att det var individens behov som låg till grund för hur man valde att arbeta. Genom att de såg varje barns enskilda behov så formade de barngruppen efter det. Jessica skiljde sig från övriga informanter då hon poängterade att det är barngruppens behov som ligger till grund för hur de utformar verksamheten.

Samtliga informanter anser att utvärderingen är viktig. Dock påpekade flertalet att den skriftliga utvärderingen inte alltid blev genomförd. Anledningen till det var att pedagogerna ansåg att de inte har tid för det. Samtliga pedagoger påtalar att de utför muntlig utvärdering i hög grad. Skillnaden som framkom vid analys var att de prioriterar olika. Elisabet och Ylva

skiljer sig ifrån de övriga då det märks att de har ett väl fungerande sätt att arbeta med skriftlig utvärdering. De har skapat en rutin vid den återkommande planeringen där de även genomför utvärdering.

Lokaler och miljöns betydelse

Vi har undersökt vilken betydelse informanterna tycker att miljö och lokaler har. Vi beskriver hur de tillrättalägger materialet. Vi berör även hur de iordningställer miljön och hur de möblerar.

Tillrättaläggande av material

Här nedan beskrivs informanternas olika sätt att utforma miljön på förskolan samt hur de väljer att placera materialet.

Kristina menar att det ska vara en inbjudande atmosfär på förskolan. Däremot påpekar hon att man inte behöver lägga vikt vid snygga gardiner och vackra krukväxter utan det viktigaste är att rummet blir överskådligt för barnen. Med det menar hon exempelvis att kläder för rollek är hela, rena och ligger på sin plats.

Jag är inte sådan att det ska vara vackra gardiner, absolut inte men det ska vara inbjudande och välkomnande. Det ska plockas i ordning efteråt. (Kristina)

Marie anser att miljön kan inspirera barnen. Det har betydelse vilka färger och former rummet är inrett med. Hon poängterar att det i vissa fall kan distrahera barnen om det är för mycket intryck i rummet. Därför är det viktigt att pedagogerna noga planerar hur de tillrättalägger miljön.

Om du är i en miljö där det är mycket färger och former, då kanske det kan inspirera när du målar. Och ibland så kanske det krävs väldigt lite runt omkring för att du ska kunna fokusera på det du ska göra. Så det är nog bra att det är ganska tillrättalagt. (Marie)

Eva talar om att lokalerna i sig inte har den största betydelsen för det estetiska arbetet utan menar att det är pedagogen som ska utforma lokalerna på ett sådant sätt att de stimulerar och inspirerar barnen.

Jag tror att det är väldigt viktigt vad vi gör med lokalerna, att vi erbjuder dem en verksamhet som är stimulerande, men om det är rosa väggar eller gula väggar, det är skit samma. (Eva)

Rebecka berättar att de har bedrivit ett utvecklingsarbete kring den kreativa inomhusmiljön på förskolan. Detta innebär att de har diskuterat och tänkt igenom hur de placerar materialet. Hon nämner som exempel att när barnen skapar med byggmaterial ska de kunna fortsätta med det ostört utan att behöva plocka undan för annan aktivitet. Genom att de har en tanke med hur de placerar materialet så blir det möjligt att skydda barnens skapande aktiviteter.

Vi har hållit på med ett utvecklingsarbete som är den kreativa inomhusmiljön och då har vi tänkt efter lite hur vi har det, var varje material placeras lämpligast. Man anpassar med papper och saxar så att de kan plocka själva så mycket som möjligt. (Rebecka)

Jessica menar att om materialet är tillgängligt för barnet så inbjuder det till att skapa. Hon nämner att de har varit på en kurs om Reggio- Emilia där de blev inspirerade. Som exempel nämner hon att man kan ha tuschpennor framme fast barnen inte är mer än tre år. De har även ett staffli som alltid står uppställt i målarrummet med färg som barnen kan ta själva. Hon menar att det kan bli en effekt av att göra materialet tillgängligt och att man inte ska vara rädd för det.

Just att materialet finns tillgängligt och att det inbjuder till att skapa. Vi har ju staffliet stående där inne i vårt målarrum till exempel, och färgerna står på ganska låg höjd så det kan de ju ta fram själva. (Jessica)

Betydelsen av funktionella lokaler

Informanterna beskriver huruvida antal rum på förskolan, lokalernas beskaffenhet samt storlek har betydelse för det estetiska arbetet.

Therese påpekar att det är av stor betydelse hur rummen är belägna. Hon beskriver att de har ett målarrum men poängterar att de inte använder det i så stor utsträckning eftersom det ligger en bit ifrån avdelningen. Hon uttrycker en önskan om ett eget målarrum inne på avdelningen där de skulle veta var de har sitt material och där de skulle kunna sitta i lugn och ro med några av barnen.

Jag tror att det är väldigt betydelsefullt hur lokalerna är belägna. Som vi har ett målarrum som är en bit ifrån, det blir mycket svårare att kunna utnyttja det när det inte ligger precis inne i lokalerna. (Therese)

Även Linda diskuterar målarrummets betydelse för att bedriva estetisk verksamhet. Hon menar att mycket av det estetiska arbetet försvinner om det inte finns bra utrymmen. På hennes förskola har de tidigare haft ett målarrum men har av utrymmesskäl valt att använda det rummet för annan verksamhet, vilket gör att de inte skapar med bild och form i samma utsträckning som tidigare.

Det har jättestor betydelse. Saknas det utrymme och material till att jobba faller det ju tyvärr. (Linda)

Det tror jag egentligen har väldigt stor betydelse. Och där skulle vi önska många gånger att vi haft ett målarrum här inne, att man haft en snickarvrå. Tyvärr där var ju den gamla förskolan mycket, mycket bättre. De här nya typförskolorna² är ju bara ett enda stort rum. (Ylva)

Möblering av lokaler

Här presenteras i vilken utsträckning informanterna uttrycker att de möblerar och iordningställer för att bedriva estetisk verksamhet.

Therese och Eva berättar att de använder olika rum för att bedriva estetisk verksamhet i, de möblerar dem även efter vilken aktivitet de har i rummet. Therese talar om att de använder samlingsrummet för att dramatisera i. Det är oftast vid samlingarna som de dramatiserar och

² Förskolor som är anpassade till att fungera som vanliga villor vid eventuell nedläggning.

då vill de ha tillgång till ett stort rum där alla får plats. Därför har de valt att låta det vara ganska tomt. Hon nämner även att de använder det rummet när de musicerar, samt att de har ett rum där de målar.

Man har olika rum för det. När vi dramatiserar är vi inne i vårt samlingsrum. Då brukar vi vara där för det är stor yta där, utan massa saker i vägen. Målar gör vi ju där ute i målarrummet. Musik gör vi ju också i samlingsrummet. (Therese)

Vi har olika rum där vi har drama eller lek, och ett musikrum och ett målarrum, en pysselhörna och en datahörna. (Eva)

Förskolan där Linda arbetar möblerar inte på något speciellt sätt för att bedriva estetisk verksamhet. Hon påpekar att de har iordningställt lådor med material som de tar fram när de exempelvis sjunger, musicerar, eller målar men de har inte speciella rum som är möblerade för det.

Vi har inte möblerat på något speciellt sätt. Lådor för att kunna ta fram men inte hela rum specifikt för det. (Linda)

Sammanfattning och diskussion

Samtliga informanter uttrycker att lokalerna och miljön har stor betydelse. Däremot lägger pedagogerna fokus på olika aspekter av miljön. Kristina, Marie och Eva påpekar att det är miljön i sig som är viktigast för att de ska kunna inspirera barnen i det estetiska arbetet. De säger att pedagogen har ett stort ansvar för att miljön ska bli inbjudande och lockande. Paulsen (1996) betonar att det är viktigt att pedagogerna utformar omgivningen så att det känslomässigt är bra miljöer för barnen. Det kan de göra genom att systematisera och skapa ordning.

Rebecka och Jessica lägger istället stor vikt vid hur de presenterar materialet såsom papper, färg och saxar. De betonar att barnen ska kunna se och nå materialet. Detta är också något Campner och Persson (2002) berör då de menar att barnen utvecklar sitt självförtroende och sin självständighet genom att de själva får ta ansvar för sina egna val. Författarna menar vidare att man till och med berövar barnet en viktig erfarenhet och att man genom att alltid servera barnet upplevelser kan minska barnets tillit till sin egen förmåga.

Therese, Linda och Ylva talar mycket om hur rummen är placerade och menar att det kan vara ett hinder för dem när de arbetar med estetiska uttrycksformer. Under analysen framkom det att de pedagoger som arbetar i äldre förskolor är mer tillfreds med lokalerna, till skillnad från de pedagoger som arbetar i så kallade typförskolor. De äldre förskolorna har oftast flera rum och större yta att bedriva sin verksamhet i.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) påpekar vikten av att pedagogerna tänker på hur de på bästa sätt kan utforma miljön utifrån de lokaler de har till sitt förfogande. Det fanns en tydlig skillnad i informanternas sätt att resonera kring hur de kan möblera och iordningställa för estetisk verksamhet. En del av pedagogerna uttryckte att de har särskilda rum som de möblerade beroende på vilken verksamhet de bedrev där medan andra utnyttjade delar av rummen. En av informanterna skiljde sig från de andra genom att de på hennes förskola inte möblerade på något särskilt sätt för att bedriva estetisk verksamhet.

Läroplanen

Här nedan presenteras i vilken utsträckning informanterna arbetar utifrån läroplanen. De beskriver även på vilket sätt de använder sig av den.

Marie berättar att de inte läser i läroplanen när de planerar sin verksamhet, men menar att de ändå har den som grund vid all verksamhet. Hon påpekar att de skulle kunna använda den mer frekvent.

Det är ju inte så att vi sitter och läser läroplanen och planerar, men man har väl ändå lite i tanken vad man vill lyfta fram. Men det kunde bli bättre. (Marie)

Både Camilla och Rebecka är på förskolor där man aktivt arbetar med läroplanen. Den ligger till grund för all verksamhet. Camilla arbetar på en förskola där de har en bok som hänger i tamburen. Där beskriver de vad de gjort och kopplar ofta aktiviteten till läroplanen. Det gör det möjligt för föräldrarna att bli medvetna om läroplanen, det anser hon är en viktig aspekt. Hon vill lyfta fram att det är en förskola och att även den har en läroplan som man ska arbeta efter.

Ja, läroplanen finns ju alltid. Jag är väldigt noga med det, det här är en förskola, det finns en läroplan och vi har strävansmål, så absolut vi diskuterar läroplanen ganska ofta. (Camilla)

Alltid numera. Den har ju kommit in mer och mer. Det känns jättenaturligt nu. Den är så lättläst, den är så inne nu så det känns jättefel att inte ha med den. (Rebecka)

Ylva beskriver ett annat sätt att arbeta utifrån läroplanen. Hon berättar att de varje år reviderar sin arbetsplan där de utgår ifrån läroplan och skolplan. Hon säger att de bryter ner målen för att nå barnen på deras nivå. Hon menar att det är mycket viktigt att arbetsplanen är lätt att förstå och att det är upp till pedagogerna att hålla sig informerade om arbetsplanen. Ylva poängterar vikten av att ha en levande arbetsplan.

Ja, vi använder den. Det är ju inte så att vi sitter och läser läroplanen när vi planerar. Men varje år som vi reviderar vår arbetsplan utgår den ifrån läroplanen och skolplanen. Det är jätteviktigt att vi har en levande arbetsplan. (Ylva)

Sammanfattning och diskussion

Vid frågan om hur pedagogerna använder sig av läroplanen svarade samtliga att de utgår ifrån den. Skillnaden består av i hur stor utsträckning och på vilket sätt de använder sig av läroplanen. Svaren visade att medvetenheten och kunskapen om läroplanen var stor. Däremot upplever vi det som att det inte finns något gemensamt sätt för pedagogerna att använda sig av den. Camilla och Rebecka arbetar på en förskola som har valt att lägga stor vikt vid läroplanen, och använder den kontinuerligt vid planeringen av aktiviteter. De upplyser och gör även föräldrarna medvetna om läroplanen. Ylva arbetar på en förskola där de har valt att tolka den på ett annat sätt. Varje år reviderar de sin lokala arbetsplan där de brutit ner läroplansmålen. De utgår sedan ifrån den lokala arbetsplanen vid arbetet med barnen. Det är även den lokala arbetsplanen som föräldrarna får ta del av.

De övriga informanterna svarade att de använde läroplanen men de uttryckte inget konkret sätt som de arbetade efter. Campner och Persson (2000) menar att det står i läroplanen vad

pedagogerna har att förhålla sig till, men det är upp till pedagogerna själva att avgöra hur man ska arbeta för att nå målen i läroplanen. På liknande sätt resonerar Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) då de menar att det i läroplanen står om en kunskapssyn som alla pedagoger har att ta ställning till, däremot beskrivs det inte uttryckligen hur pedagogerna ska arbeta för att nå målen. Det förutsetts att pedagogerna ska ha den kunskap som krävs för att arbeta mot målen.

Kulturbyråns betydelse

Här nedan presenteras det som under analys framkom på vilket sätt Kulturbyrån har påverkat pedagogernas sätt att resonera kring och arbeta med estetik i förskolan.

Samtliga förskolor i vår studie har haft kontakt med Kulturbyrån. Vid arbetet med analysen framkom att pedagogerna hade positiva erfarenheter av samarbetet med Kulturbyrån. Kulturbyråns pedagoger har varit på förskolorna och arbetat både med barnen och med de vuxna. Man har även varit i Kulturbyråns lokaler och där fått fortbildning i det estetiska arbetet.

Vi har även varit på Kulturbyrån och fått till oss mycket. Som hur man kan göra olika dramaformer, teater och dockteater. (Therese)

Några av informanterna talade om hur de hade fått inspiration därifrån för att på så sätt arbeta vidare med estetisk verksamhet. En del av informanterna beskriver att de efter ett sådant besök har arbetat vidare med det som Kulturbyrån startat upp. Pedagogerna från Kulturbyrån åker till förskolorna där de genomför olika estetiska aktiviteter. Therese beskriver att Kulturbyrån har varit till hjälp vid planering och uppstart av olika teman.

De har varit här och dramatiserat och dragit igång teman om man säger så. (Therese)

Eva beskriver att det för henne och hennes kollegor har varit betydelsefullt med Kulturbyrån. Hon menar att de hjälper dem att hitta nya vägar i den estetiska verksamheten. Eva poängterar att det är viktigt att inte arbeta på ett sätt som man alltid har gjort utan att man förnyas sig.

Och det är kanske mycket för vår egen skull, för att vi inte ska låsa fast oss i det gamla, att så här har vi alltid gjort. (Eva)

En del av informanterna uttryckte att Kulturbyrån har varit positivt för utvecklandet av deras eget självförtroende när det gäller att bedriva estetisk verksamhet med barnen. Kristina anser att de efter ett sådant besök vågar mer.

Vi hade till exempel en konstnär här och hon inspirerade verkligen oss att våga göra, att försöka och att våga misslyckas. (Kristina)

Genom att Kulturpedagogerna hade fortbildning med personalen upplevde de att de vågar experimentera mer. Marie hävdar att Kulturbyrån har gett pedagogerna bekräftelse på att mycket av det de redan gjorde på förskolorna faktiskt var bra.

Just det där att de sa att vi har säkert jättemycket ideér men man behöver en liten knuff för att komma igång. Man behöver bygga upp sitt självförtroende. Man tror inte att det är tillräckligt bra. (Marie)

Vår uppfattning är att Kulturbyrån betyder mycket för förskolorna i Trollhättans Stad. Vi upplevde det som att pedagogerna reflekterar mer kring estetisk verksamhet efter att ha varit i kontakt med Kulturbyrån. Vi tror att det kan ha påverkat deras svar på våra frågor. De verkade ha en medvetenhet om vikten av estetisk verksamhet som vi tror kan bero på samarbetet.

Sammanfattning från observation

Här nedan sammanfattas vad som framträdde vid observationen av förskolornas inne och utomhusmiljö.

Vi inledde varje intervjutillfälle med att observera förskolornas miljö. Då såg vi på hur lokalerna var utformade och hur de hade valt att möblera samt placeringen av material. På varje förskola tittade vi även på utemiljön, och hur de hade valt att använda den. Camilla och Jessica skiljer sig från de övriga informanterna då de diskuterade utemiljöns möjlighet till estetiskt arbete. Jessica beskrev hur de använde utemiljön för att även där bedriva bildverksamhet. På förskolan där hon arbetar har de prövat att placera ut stafflier på gården för att barnen skulle kunna måla.

Barnen har tidigare målat ute med vatten, men nu har vi även låtit dem få prova att måla på staffli med riktig färg. (Jessica)

Camilla nämner att då de på hennes förskola upplever att det inte finns utrymmen inomhus för att kunna bedriva snickeriverksamheten har de valt att använda sig av utemiljön när de snickrar.

För att barnen ska kunna få snickra är vi ute på gården och gör det. Vi har ett förråd där vi förvarar snickarsaker. (Camilla)

Vi uppfattar det som att det var positivt att vi redan innan intervjuerna hade en bild av hur lokaler och miljö såg ut. På så sätt var det lättare för oss att förstå deras beskrivningar vid intervjun. Bjervås (Johansson & Pramling Samuelsson 2003) menar att man ur den pedagogiska miljön i förskolan kan utläsa lärarens bild av barnet, överhuvudtaget vad läraren har för syn gällande såväl kompetens hos barnet som synen på kunskap och lärande.

Vi kunde notera att de pedagoger som uttryckte att de ägnade sig åt estetisk verksamhet i hög grad även hade möblerat för det, såsom målarrum, musikrum, rum för drama. I undersökningen nämner vissa informanter svårigheter och hinder i miljön för att kunna bedriva estetiskt arbete. På de förskolorna kunde vi se att det inte fanns iordningsställda ytor för att barnen skulle kunna ägna sig åt till exempel målning och musik. Förskolorna i undersökningen har olika förutsättningar, beroende på att de äldre förskolorna innehåller lekhallar och flera smårum. Detta skiljer dem från de mer nybyggda förskolorna som har färre rum och inte har lekhall. Trots det så var det skillnad i hur pedagogerna hade valt att möblera. Det fanns även mindre ställen som hade möblerat för estetisk verksamhet. Det gjorde de genom att utnyttja en del av ett rum eller använda sig av utemiljön.

Avslutande diskussion

I nedanstående avsnitt kommer vi att diskutera våra resultat i förhållande till teorier och tidigare forskning. De teman vi berör är barns utveckling och lärande, den pedagogiska tyngdpunkten, miljö och lokalers betydelse samt användandet av läroplanen. Som avslutning på diskussionen granskar vi vårt metodval kritiskt. Vi resonerar även kring områden för vidare forskning.

Vad gäller lokaler och miljöns betydelse för den estetiska verksamheten visade det sig under studiens gång att de har stor betydelse för pedagogerna. Därför har det fått större utrymme i resultatet än vad vi hade förväntat oss. En insikt har varit frågeställningen som berörde i vilken utsträckning pedagogerna utvärderade verksamheten då resultatet har visat på att pedagogerna i låg utsträckning utför skriftlig utvärdering. Det framkom även tydliga skillnader i pedagogernas sätt att resonera kring barns utveckling och lärande, huruvida de planerade arbetet utifrån individ och/eller grupp samt på vilket sätt och i hur stor utsträckning de använde sig av läroplanen.

I diskussionen jämför vi vårt resultat med tidigare forskning. Vi är dock medvetna om att då Bendroth Karlsson (1996) och Skoog (1998) enbart har forskat om bildundervisning samt att Lindgren (2006) belyser estetiken i skolan medför det en skillnad från vår studie då vi har utgått från alla estetiska uttrycksformer och enbart undersökt förskolan

Barns utveckling och lärande

När pedagogerna resonerade kring barns utveckling och lärande framkom det att de tycker att barnens självförtroende ska utvecklas när de ägnar sig åt estetisk verksamhet. De uttryckte att deras främsta mål är att barnen ska bli så trygga på förskolan att de vågar delta, vågar sjunga och dramatisera inför varandra. Lindgren (2006) beskriver fem olika aspekter som lärare använder sig av vid konstruktion av legitimitet för estetisk verksamhet. I aspekten om fostran visar hon på att man har som mål med den estetiska aktiviteten att stärka barnens självförtroende. Detta visar på en likhet mellan Lindgrens forskning och vårt resultat.

Vygotskij anser att alla människor i grunden är kreativa, och han drar en parallell mellan kreativitet och fantasi. Genom att barnen har en stimulerande tillvaro ges de större möjligheter till att utveckla sin fantasi (Vygotskij 1995). En tydlig skillnad som visade sig i resultatet var att endast en informant nämner fantasi och kopplar det till den estetiska verksamheten i förskolan. Det finner vi anmärkningsvärt då vi anser att fantasi är ett stort och viktigt begrepp för barnens utveckling.

En av Lindgrens fem aspekter som berör lärarnas konstruktion av legitimitet pekar på vikten av lustfyllda aktiviteter. Lärarna beskriver att genom att barnen ”har roligt” leder det i sig till en utveckling. De lägger inte så stor tyngd vid att barnen utvecklar kunskap om till exempel musik eller bild, de menar att det räcker att de över huvud taget bedriver någon form av estetiskt arbete då målet med verksamheten är att det ska vara ett roligt inslag i övrig skolverksamhet (Lindgren 2006). På liknande sätt visade vårt resultat att man ofta talade om upplevelsen i sig som viktigast, att barnen ska ha roligt är ett övergripande mål. Skoog (1998) beskriver i sin avhandling tre skilda sätt att leda bildaktiviteter. Ett av sätten benämner Skoog

”trädgårdsmästaren” där hon menar att läraren inte har några krav på barnen utan syftet med verksamheten är att barnen ska ha roligt. Vi tycker inte att det borde finnas en motsättning mellan att barnen utvecklar kunskap inom de estetiska områdena och ändå bibehåller det lustfyllda i aktiviteten. Wallin (2003) poängterar att det är pedagogernas uppgift att utforma verksamheten på ett sådant sätt att det blir både lustfyllt och lärorikt.

Paulsen (1996) beskriver hur man inom förskolan ofta utgår ifrån ett tema när man planerar verksamheten. Utifrån det temat använder sig pedagogerna av de estetiska ämnena för att nå målet med arbetet. Hon anser att det kan vara ett bra arbetssätt då man inom förskolan arbetar utifrån ett helhetstänkande. Dock understryker hon att det finns en risk att det glöms bort att varje enskilt uttrycksmedel har sina egna tekniker. Dessa behöver barnet behärska för att få djupare kunskap om de estetiska uttrycksformerna. Med vår nya insikt håller vi med Paulsen om att det finns en risk att pedagogerna då missar att fördjupa sig i varje enskild estetisk uttrycksform.

Ytterligare en skillnad i vad pedagogerna vill att barn ska utveckla och lära vid estetiskt arbete, var att de lade stor vikt vid att barnen ska utveckla social färdighet. Pedagogerna talar om samarbete och att lära sig ta hänsyn till varandra. Stern påpekar vikten av att barn får möjlighet att utvecklas tillsammans med andra barn. Han menar att betydelsen av det ofta underskattas. Han skiljer på det barn kan utveckla tillsammans med vuxna och det de kan utveckla i samspel med andra barn. För en positiv utveckling av samspelet med andra har pedagogens förhållningssätt stor betydelse (Brodin & Hylander 1998). Även Vygotskij betonar hur viktigt samspelet med andra är för barnets utveckling. Hans teori om den proximala utvecklingszonen innebär att genom att barnet umgås med vuxna eller barn som kan mer uppmuntras de till att komma vidare i sin utveckling (Bendroth Karlsson 1996). Av det drar vi slutsatsen att pedagogernas inställning och kunskap är av stor vikt. I likhet med Stern och Vygotskij anser vi att samspelet mellan pedagoger och barn är mycket viktigt. Vi menar att pedagogen måste vara medveten om var barnet befinner sig i sin utveckling för att på bästa sätt stimulera barnet i sitt lärande.

Miljö och lokalers betydelse

Några av informanterna uttryckte att de i viss mån var inspirerade av Reggio- Emilia pedagogiken. De lade stor vikt vid möblering och val av material. Resultatet visar ett samband mellan deras uttalanden och det vi hade noterat under observation. Reggio- Emilia är en pedagogik som lägger mycket stor vikt vid miljöns betydelse. Möbler och material är genomtänkt liksom placeringen av densamma. Miljön och materialet ska på olika sätt bidra till att barnens sinnen öppnas. Allt i miljön finns där av någon anledning. Pedagogerna arbetar medvetet med att förändra och utforma miljön. Grundtanken är att de sinnesintryck man erbjuder barnen ska vara utmanande och komplexa. Man vill stimulera barnen att reflektera och känna upptäckarglädje (Jonstoj & Tolgraven 2001).

I resultatet framkom att pedagogerna lägger mycket stor vikt vid hur lokalerna är utformade. Som tidigare påpekats visade det sig vid vårt resultat ha större betydelse än vad vi från början hade förväntat oss. Det märktes att de informanter som arbetar på förskolor som är små till ytan och innehåller få rum kände en frustration över att inte kunna iordningställa särskilda rum för estetisk verksamhet. Vi inser att det naturligtvis underlättar om det finns många rum och stora lokaler. Däremot framkom det en skillnad i informanternas svar. Det fanns pedagoger som uttryckte att de hade dåligt med utrymme, trots det hade de iordningställda ytor där de i stor utsträckning arbetade med estetisk verksamhet. Vi upptäckte även motsatsen

då det fanns förskolor som trots att de var utrustade med flera rum ändå inte iordningställde och möblerade för att bedriva estetisk verksamhet. Av detta drar vi slutsatsen att hur den estetiska verksamheten utformas beror på pedagogens intresse, förhållningssätt och kunskap. Detta i likhet med Bendroth Karlsson (1996) som poängterar vikten av att pedagogen är intresserad och kunnig i ämnet. Likaså spelar pedagogens förhållningssätt stor roll. De pedagoger som är kunniga och känner säkerhet är öppna för barnens ideer och vågar improvisera. Däremot lärare som visar osäkerhet har lätt för att antingen styra för mycket eller lämnar över ansvaret för den skapande verksamheten på barnen. Sterns teori belyser att pedagogerna behöver ha insikt i när de ska gå in i barnens aktivitet och när de ska låta bli. Det krävs att pedagogerna är uppmärksamma på vad som verkligen händer i verksamheten (Brodin & Hylander 1998).

Den pedagogiska tyngdpunkten

I läroplanen (Lpfö-98) står att förskolan ska sträva efter att alla barn lär sig att fungera i grupp såväl som enskilt. Vidare står att det är förskolans ansvar att se till att varje enskilt barn ska få sina speciella behov tillgodosedda och respekterade för att de på så sätt ska kunna uppleva sitt eget värde. I vår studie framgick det att våra informanter skiljer sig åt beträffande om de i första hand utgår ifrån det enskilda barnet eller gruppen vid planering av verksamheten. Vi fann det intressant att det vid vissa av svaren framkom en stor skillnad i hur de resonerade.

Stern menar att alla barn är olika. Det innebär att pedagogerna måste se varje enskild individ med dess olika egenskaper för att på så sätt kunna stödja barnet i utvecklingen av dess speciella kompetenser (Brodin & Hylander 1998). Vi anser att det är en viktig utgångspunkt att man ser varje individ och utifrån det arbetar vidare. Däremot står detta inte i motsats till gruppens betydelse då vi inser att man även måste ha hela barngruppen i fokus för att skapa ett gynnsamt klimat på förskolan.

Vid resultatet framkom att informanterna anser att utvärdering är en viktig del av deras arbete. Den muntliga utvärderingen genomfördes på samtliga förskolor i studien. Däremot uttryckte flertalet av informanterna att den skriftliga utvärderingen inte alltid blev utförd. Pedagogerna menade att de på grund av tidsbrist inte alltid prioriterade den skriftliga utvärderingen. Två av informanterna skiljer sig markant ifrån de andra då de utvärderar skriftligt kontinuerligt och vid sin veckoplanering. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) betonar vikten av utvärdering. De menar att utvärderingen har två funktioner. Den ena är kontroll där man ser på att verksamheten uppfyller de krav som finns. Den andra funktionen är utveckling. Efter genomförd utvärdering diskuterar pedagogerna hur de ska arbeta för att förbättra verksamheten. Utvärderingen kan också vara en bekräftelse på att verksamheten fungerar bra och kan visa att pedagogerna är på rätt väg.

Vi finner det intressant att pedagogerna prioriterar bort den skriftliga utvärderingen och samtidigt poängterar vikten av den. Flera pedagoger menar att då utvärderingen kommer efter utförd aktivitet leder det till att den blir eftersatt. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att informanterna planerar verksamheten men påtalar tidsbrist när det gäller den skriftliga utvärderingen. Vi upplever det som att man inom förskolan saknar rutin för att kontinuerligt skriftligt utvärdera aktiviteterna.

Läroplanen

Samtliga av våra informanter hävdar att de arbetar utifrån läroplanen. De skillnader vi har upptäckt i vårt resultat visar att de utgår ifrån den i olika stor utsträckning. Informanternas svar visar dessutom på en stor variation i hur de väljer att använda läroplanen. Skoog (1998) menar att läroplanen är utformad på ett sådant sätt att pedagogerna inte får tydliga riktlinjer för hur verksamheten ska bedrivas. I vårt resultat kunde vi utläsa tre skilda sätt att arbeta med läroplanen. På en förskola valde pedagogerna att vid varje planerad aktivitet visa på en koppling till läroplanen. Detta tror vi kan bidra till att pedagogerna blir mer medvetna om innehållet i läroplan. Ett annat sätt att relatera till läroplanen var de pedagoger som uttryckte att de utgick ifrån den men de läste inte i den eller diskuterade den utan de ansåg att den var så väl inarbetad att de alltid hade den i tankarna vid planeringen av verksamheten. Ytterligare ett sätt att använda sig av läroplanen visade en av pedagogerna på då hon beskrev att de använder läroplanen för att levandegöra sin egen lokala arbetsplan. Därefter utgick de från den lokala arbetsplanen vid planeringen av verksamheten.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) anser att genom att förskolan fick en egen läroplan sattes verksamheten på sin spets, med det menar de att tidigare var målen mer övergripande medan det nu tydligt står att alla barn oavsett var i landet förskolan ligger ska garanteras ett gemensamt innehåll. Vi menar att det finns en fara med att pedagogerna i vår studie har så skilda sätt att använda sig av läroplanen. Vi anser att det kan leda till att verksamheten på förskolorna inte har samma kvalitet beroende på hur pedagogerna väljer att tolka läroplanen.

Kritisk granskning av metod

Vi har genomfört en kvalitativ undersökning där vi har använt oss av intervjuer. Styrkan med metoden anser vi är att vi genom intervjuer hade personlig och direkt kontakt med våra informanter. Vi gavs då möjlighet att ställa följdfrågor till informanterna. Det var även möjligt att notera sådant som kroppsspråk och mimik. Alexandersson (1994) menar att man som intervjuare måste ha insikt i att man har en viktig roll då man påverkar informanten under intervjun. Som intervjuare måste man vara väl medveten om de olika processer som en intervju kan innehålla. Kvale (1997) beskriver olika kriterier för att stärka kvaliteten på intervjun. Däribland talar han exempelvis om struktur och tydlighet. Han hävdar även att det krävs övning för att bli en god intervjuare. Vi förberedde oss noggrant genom att läsa in oss på intervjufrågorna. Däremot inser vi svårigheten med vårt val av metod då vi inte hade stor erfarenhet av att intervjua.

Som ett komplement till intervjuerna observerade vi såväl ute som inomhusmiljön på förskolan. Vi upplever det som att observationerna var ett stöd för oss vid intervjuerna och arbetet med resultatet.

En alternativ metod skulle kunna vara att genomföra en kvantitativ undersökning med enkäter. Då hade vi kunnat nå fler informanter, däremot upplever vi att den kvalitativa intervjuundersökningen gav oss möjlighet att få mer detaljerade svar.

Fortsatt forskning

Under arbetet med vår studie har intresset väckts för att fördjupa oss i hur pedagogerna leder arbetet med de estetiska uttrycksformerna. Det skulle vara intressant att genom observationer studera hur pedagogerna agerar i samspelet med barnen.

Ytterligare en aspekt vi skulle finna intressant att studera är barns resonemang kring den estetiska verksamheten i förskolan. Skoog (1998) anser att det är viktigt för vuxna att ibland gå åt sidan för att ta barnens perspektiv. Hon påpekar att barndomen är en viktig del i människans liv och att barnen har rätt till en bra barndom där de får möjlighet att framföra sina åsikter.

Referenslista

- Abildtrup, Bodil, Rathe Anna Louise & Rathe, Jörgen (1997). *Möjligheternas barn i möjligheternas skola: en pedagogisk profil - från idé till verklighet*. Stockholm: Utbildningsradion.
- Alexandersson, Mikael (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. I Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson (red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.s. 111-136.
- Andersson, Bengt-Erik (2001). *Visionärerna*. Finland: WS Bookwell.
- Bendroth Karlsson, Marie (1996). *Bildprojekt i förskola och skola. Estetisk verksamhet och pedagogiska dilemman*. Linköping: Tema Barn.
- Bjervås, Lotta (2003). Det kompetenta barnet. I Johansson & Pramling Samuelsson (red.), *Förskolan - barns första skola!* Lund: Studentlitteratur. s. 55-81.
- Brodin, Marianne & Hylander, Ingrid (1998). *Att bli sig själv. Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. Stockholm: Liber.
- Campner, Eva & Persson, Elsie (2000). *Vardagsperspektiv – Pedagogens syn på läroplanen för förskolan*. Stockholm: Gothia.
- Dewey, John (1997). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Erberth, Bodil & Rasmusson, Viveka (1996). *Undervisa i pedagogiskt drama*. 2 upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Gren, Jenny (2001). *Etik i pedagogens vardagsarbete*. Falköping: Elanders Gummessons.
- Hammershøj, Henny (1997). *Musikalisk utveckling i förskoleåldern*. Lund: Studentlitteratur.
- Hägglund, Kent & Lindström, Lars (2002). *Konsten lär oss förstå livet*. Temaserie. *Pedagogiska magasinet* nr 2.
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (2003). Förskolans vardag. I Johansson & Pramling Samuelsson (red.), *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur. s. 9-29.
- Jonstoj, Tove & Tolgraven, Åsa (2001). *Hundra sätt att tänka. Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Växjö: Tryckpartner.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Staffan (1994). Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. I Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson (red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur. s. 163–187.
- Lengborn, Thorbjörn (2002). *Ellen Key och skönheten*. Hedemora: Gidlund.

- Lindgren, Monica (2006). *Att skapa ordning för det estetiska i skolan. Diskursiva positioneringar i samtal med lärare och skolledare*. Göteborg: Göteborgs universitet, Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet.
- Läroplan för förskolan. Lpfö-98* (1998). Stockholm: Utbildningsdepartementet/Fritzes.
- Marton, Ference & Booth, Shirley (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Mellberg, Britt – Marie (1993). *Rörelselek: En metod att stimulera barns utveckling*. Liber: Stockholm.
- Paulsen, Brit (1996). *Estetik i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (1998). *Jord för växande. Särtryck ur växa i lärande och att erövra omvärlden*. Stockholm: Liber.
- Skoog, Eva (1998). *Hur arbetar förskollärare med bild? En studie av fem förskollärare som leder barn i bildaktiviteter*. Linköping: Linköpings universitet Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Sundin, Bertil (2003). *Estetik och pedagogik*. Stockholm: Mareld.
- Trollhättans Stad (2005). *Handlingsplan för Kulturbyrån Trollhättan*. Trollhättan: Kultur & Fritidsförvaltningen
- Vygotskij, Lev S (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Wallin, Karin (2003). *Pedagogiska kullerbyttor. En bok om svenska barn och inspirationen från Reggio Emilia*. Stockholm: HLS.
- Wallström, Birgitta (1992). *Möte med Fröbel*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Hej!

Tack för att ni har varit positiva till att medverka i vår studie.

Vi vill med det här brevet ge er möjlighet att nå oss om det är något ni undrar över angående intervjun.

Deltagandet är givetvis frivilligt och allt material kommer att behandlas konfidentiellt. Vi kommer inte att namnge vare sig personer eller förskolor i vår uppsats.

Med vänliga hälsningar

Sofie Andersson

XXXX-XXXX XXX-XXXXXXXX
sofie.andersson.4@xxxxxxxx.xx.xx

Helena Sävhave

XXXX-XXXX XXX-XXXXXXXX
helena.savhage@xxxxxxxx.xx.xx

Bilaga 2

Intervjufrågor

Namn på person och förskola.

Hur gammal är förskolan?

Hur många avdelningar?

Vilken ålder på barnen?

När gick du din utbildning? Var?

Vad innebär estetiskt arbete för dig?

Var får du din inspiration ifrån för det estetiska arbetet?

Vad vill du att barnen ska uppleva och lära sig under estetiska aktiviteter?

Hur planerar ni det estetiska arbetet?

Gör ni det enskilt eller i arbetslaget?

Utvärderar ni aktiviteterna efteråt?

Planerar ni arbetet innan eller sker det mesta improviserat?

Vilken betydelse har lokaler och miljö?

På vilket sätt möblerar ni för att bedriva det estetiska arbetet?

Utgår ni från hela barngruppen eller det enskilda barnet när ni planerar det estetiska arbetet?

Hur bedömer ni barnens estetiska lärande/utveckling?

Tar ni hjälp från någon utifrån i ert estetiska arbete? I så fall, hur påverkar det ert estetiska arbete?

Använder ni läroplanen som underlag när ni planerar det estetiska arbetet eller är det andra saker som påverkar arbetet mer? I så fall, vad är det som styr?

Som avslutning undrar vi om du har något mer att tillägga?

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se